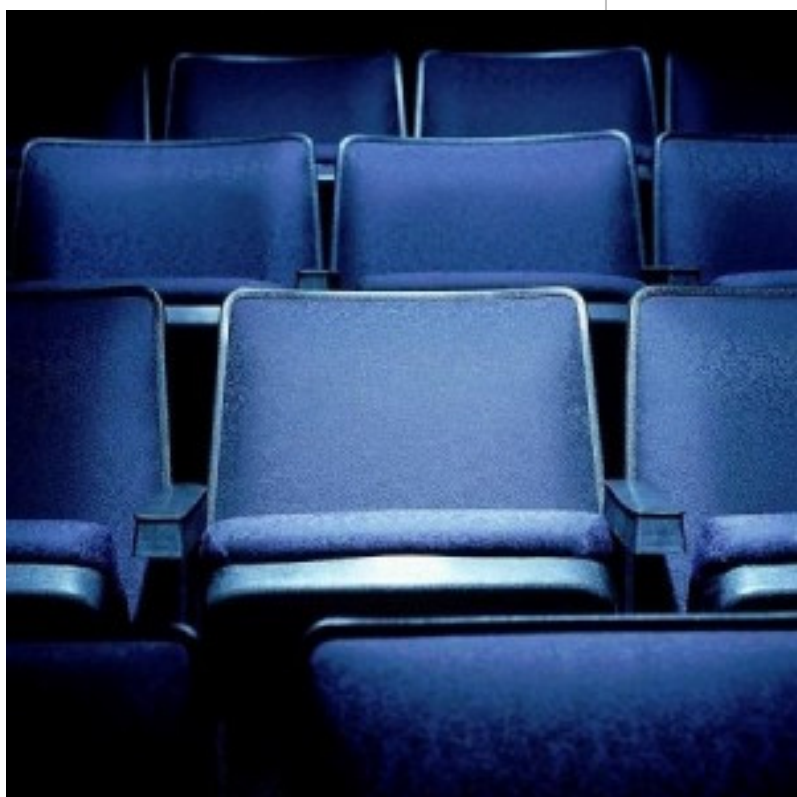

**Estudi sobre les pràctiques i
legislacions entorn de la llengua
al cinema en diversos països
europeus, Quebec i Catalunya**

Gener 2010

**P L A T A
F O R M A
P E R L A
L L E N G U A**

"Molts països d'arreu del món tenen un desig raonable d'assegurar que els seus ciutadans puguin veure pel·lícules i programes de televisió que reflecteixin la seva història, les seves cultures i les seves llengües" Motion Association of America en una compareixença davant del Congrés dels EUA (maig de 2001)

Sumari

1. Introducció.....	1
2. Apunts metodològics.....	3
3. Evolució del rol de la llengua i la traducció lingüística al cinema	
3.1- Els inicis del cinema.....	5
3.2- Llengua i cinema en els règims totalitaris europeus.....	6
3.3- Un canvi de panorama a l'Europa contemporània.....	8
4. "El català, una missió impossible"?	
4.1- La qüestió lingüística durant la dictadura franquista.....	10
4.2- Dades actuals del català al cinema.....	13
4.3- El català, una llengua poc rendible?.....	17
4.4- L'oferta actual: resultat d'una tria dels espectadors?.....	19
4.5- Suport de l'Estat espanyol en l'ús del català al cinema.....	21
4.6- Legislació catalana i accions del govern català.....	25
5. Pràctiques de la indústria cinematogràfica en països de tradició democràtica.....	29
6. Suport legislatiu i institucional en l'ús de les llengües nacionals oficials en països de tradició democràtica	
6.1 Lleis que estableixen l'ús de les llengües nacionals al cinema.....	33
6.2 Altres reglaments lingüístics estatals.....	38
6.3 Ajudes al cinema del programa europeu Media Plus.....	40
8. Conclusions.....	42
9. Recomanacions.....	55
10. Bibliografia.....	47

Annex 1: Mapa sobre les pràctiques de traducció lingüística de les obres cinematogràfiques a Europa..... 50

Annex 2: Contribucions relacionades amb la competitivitat i el futur de la indústria cinematogràfica..... 51

1. Introducció

L'estudi que teniu a les vostres mans se centra en l'anàlisi de la llengua catalana al cinema a partir de tres vessants diferents. Primer, una vessant històrica, on de manera general s'observa el rol que ha tingut la llengua en el món cinematogràfic i, així mateix, es fa un repàs de l'evolució concreta del català en aquest sector. Segon, una perspectiva econòmica centrada en les pràctiques del mercat i de la indústria cinematogràfica actuals, tant a Catalunya com en els països que tenen llengües oficials amb un nombre de parlants similar o inferior a la catalana, o bé països amb plurilingüisme oficial. I, tercer, una vessant legal, amb l'anàlisi de les normatives que regularien els usos lingüístics en aquest àmbit tant a Catalunya —territori sota administració de la Generalitat de Catalunya— com en les àrees lingüístiques comparables esmentades.

La conveniència d'un estudi d'aquestes característiques recau sobretot en la necessitat d'aprofundir sobre les causes de la discriminació actual dels ciutadans de Catalunya pel que fa a l'accés al cinema en català, àmbit on aquesta llengua presenta uns índexs d'ús més baixos. I més tenint en compte el que han assenyalat en més d'una ocasió els estudis sociolingüístics realitzats fins ara, que indiquen una demanda potencial molt superior a l'oferta de cinema en llengua catalana.

Per altra banda, l'estudi també podria servir per valorar des d'una perspectiva més global la Llei del cinema que el Govern de la Generalitat de Catalunya té previst aprovar al 2010 —motiu pel qual aquest estudi s'ha centrat exclusivament en aquest territori—. En termes generals, l'avantprojecte de llei presentat el mes d'octubre passat estableix l'obligatorietat de les empreses cinematogràfiques a garantir l'ús de la llengua catalana com a mínim en igualtat de condicions a la castellana (amb algunes excepcions). En aquest sentit, cal dir que ja s'han manifestat algunes veus en contra de la futura llei pel fet de considerar-la una

'intrmissió' al mercat cinematogràfic. Però també han sorgit moltes opinions que hi són favorables, partint de la idea que "la *neutralitat cultural* de l'Estat que proclamen alguns és un mite, un fet que no existeix en cap democràcia" (Branchadell, Requejo:2009). També ha rebut el suport d'algunes personalitats destacades com la de l'exportaveu de Multilingüisme de la Comissió Europea, Pietro Petrucci, que va expressar que "les distribuïdores cinematogràfiques i els empresaris de sales hauran de respectar la nova normativa", i assenyalava Catalunya com a "exemple molt bo de bilingüisme, que és el primer pas cap al multilingüisme".

Així doncs, els objectius específics que persegueix l'estudi es definirien de la manera següent:

- Explorar el paper de la llengua en el món cinematogràfic i la intervenció històrica de determinats governs totalitaris en el cinema, fent especial atenció al cas català.
- Mostrar una radiografia actual de les pràctiques lingüístiques referents al cinema dels països amb llengües comparables al català o amb plurilingüisme oficial, així com també de les seves legislacions i mesures de suport institucional.
- Analitzar la situació actual del cinema en català a Catalunya, així com el grau de preservació i foment institucional d'aquesta llengua, i posar-ho en relació amb els de les comunitats lingüístiques que han estat objecte d'estudi en aquesta recerca.

2. Apunts metodològics

El treball de camp ha consistit, d'una banda, en la recerca bibliogràfica tant de publicacions en paper com digitals, i el buidatge de webs de governs i organismes oficials. De l'altra, s'han realitzat consultes directes a diferents ministeris de cultura, educació i/o comunicació, així com a entitats i fundacions relacionades amb el sector cinematogràfic en diversos països europeus i al Quebec. Aquest procés de recerca i recollida d'informació s'ha desenvolupat durant el període del maig a l'octubre del 2009.

Tenint en compte que el català té 9.118.882 de parlants segons les darreres xifres oficials¹, els criteris principals de selecció dels països per comparar-ne les pràctiques cinematogràfiques amb el cas català han estat els següents:

a) Estats europeus de tradició democràtica on les llengües oficials tenen, en el territori on són oficials, un nombre de parlants similar o inferior que el català:

Llengües oficials europees amb un nombre de parlants comparable o menor que el català (per ordre descendent)

Llengua oficial	Estat	Parlants
Txec	República Txeca	9.900.000
Hongarès	Hongria	9.500.000
Grec	Grècia	9.500.000
Suec	Suècia	7.700.000
Búlgar	Bulgària	6.200.000
Danès	Dinamarca	5.000.000
Finès	Finlàndia	4.900.000
Eslovac	Eslovàquia	4.600.000
Noruec	Noruega	4.400.000
Lituà	Lituània	2.900.000
Eslovè	Eslovènia	1.700.000
Letó	Letònia	1.400.000
Estonià	Estònia	930.000
Islandès	Islàndia	270.000

¹ Dades oficials extretes de la publicació *El català, llengua d'Europa* (Generalitat de Catalunya, 2007).

Font: Dades aproximades extretes de la Universitat de Laval del Quebec. Consultable a <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/> (darrer accés setembre 2009).

b) Estats europeus de tradició democràtica amb plurilingüisme oficial i les seves llengües oficials amb un nombre de parlants similar o inferior al català (fins als 100.000 parlants):

Estats plurilingües i les seves llengües oficials comparables al català		
Estat	Llengua oficial	Parlants
Finlàndia	Finès	4.840.000
	Suec	295.000
Bèlgica*	Neerlandès	5.600.000
	Francès	4.100.000
Suïssa*	Alemany	4.590.000
	Francès	1.470.000
	Italià	470.000

Font: Dades aproximades extretes de la Universitat de Laval del Quebec. Consultable a <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/> (darrer accés setembre 2009).

*Nota: Malgrat que l'alemany és llengua oficial a Bèlgica i el romanx a Suïssa, no les posem com a llengües comparables al català pel fet de tractar-se de comunitats lingüístiques minoritàries de menys de 100.000 parlants.

Pel que fa a la legislació i altres mesures de preservació de les llengües en el sector cinematogràfic, hem recollit informació dels països europeus següents: Eslovàquia, Lituània, Letònia, Estònia, Eslovènia, Finlàndia i Suïssa. Així mateix, malgrat que el treball de camp l'hem basat principalment en països europeus, hem considerat oportú incloure la legislació del Quebec (Canadà) per la seva similitud amb la nova llei del cinema de Catalunya.

3. Evolució del rol de la llengua i la traducció lingüística al cinema

3.1 Els inicis del cinema

Les primeres traduccions lingüístiques de les versions originals de les pel·lícules daten de l'any 1895. Sobretot a principis del XX, les pel·lícules mudes es van començar a distribuir amb els diàlegs en diferents llengües en funció del país on es passaven. Aquesta pràctica minimitzava, doncs, l'avantatge comparatiu dels països amb un domini lingüístic més gran.

Posteriorment, l'emergència del cinema parlat a partir del 1927 va canviar l'equilibri de poders del mercat cinematogràfic. El cinema dels EUA va prendre un fort avantatge, esdevenint als anys 30 "l'edat d'or" d'aquest país. A partir de llavors, doncs, la traducció lingüística i l'elecció d'una llengua van convertir-se en un aspecte rellevant per a l'elaboració de qualsevol estratègia comercial. En un principi, no hi havia una modalitat preferent i s'exploraven diverses estratègies encarades a preservar la competència; una d'aquestes, per exemple, consistia a filmar la mateixa pel·lícula en diverses llengües, utilitzant els mateixos decorats però amb diferents actors i director.

“(amb el cinema parlat) la traducció lingüística i l'elecció d'una llengua van convertir-se en un aspecte rellevant per a l'elaboració de qualsevol estratègia comercial”

Durant aquesta dècada, però, malgrat que el subtítulat en la llengua pròpia (o llengües, depèn del país) va ser la forma majoritària de traduir les pel·lícules en països com Bèlgica, Grècia, Portugal, Països Baixos i els països nòrdics, la majoria dels països europeus es van decantar pel doblatge al

cinema² (Dries, 1995: 6). Una de les raons d'aquesta tendència podria trobar-se en el fet que el doblatge permetria arribar més fàcilment al gran públic, tenint en compte que la població no alfabetitzada en aquella època podia ser molt major. Tanmateix, diversos autors assenyalen que la tria i els hàbits cinematogràfics en molts països europeus va tenir un caràcter més ideològic i polític que no pas estrictament de mercat. En aquest sentit, segons Chaume i Agost (2001:166), aquells països que intentaven fomentar des del poder una determinada consciència nacionalista, la introducció de les veus al cinema va generar una reacció hostil tenint en compte que la majoria de les pel·lícules importades llavors eren nord-americanes. Tal com esmenten els autors, el doblatge va ser una "solució de consens" ja que amb aquesta modalitat, a part de resultar més rendible tant per a Hollywood com per als països importadors de les seves pel·lícules, es neutralitzava la pertinença cultural dels personatges, calmant les tensions generades en determinades elits polítiques i intel·lectuals europees.

Per això, durant els anys 30 a Itàlia i a partir dels 40 a la resta de règims totalitaris —o països sota la seva influència—, es van aprovar diverses mesures que afectaren la indústria del cinema i les llibertats bàsiques dels seus públics. La traducció de les pel·lícules i la imposició dels usos de la llengua van convertir-se en una nova forma d'abús del poder per part d'aquests estats, tal com veurem a continuació.

3.2 Llengua i cinema en els règims totalitaris europeus

Com hem esmentat, doncs, els estats governats per règims totalitaris en el període d'entreguerres com ara Itàlia, Espanya, Alemanya, i països o àrees lingüístiques sota la seva influència, com ara França o Àustria, haurien irromput les dinàmiques normals del cinema a través de la imposició del doblatge en la llengua estatal. Per tant, en aquests països, la possibilitat

---

² Pel que fa a la tècnica de la *veu en off* també va ser molt emprada sobretot als països de l'est d'Europa, però el seu ús quedava reduït a les pel·lícules i els programes de televisió.

que es desenvolupés una estratègia comercial d'ús d'altres llengües pròpies diferents de l'estatal en el cinema (així com la tria d'una modalitat o altra) va ser vetada des d'un bon principi.

“en aquests països, la possibilitat que es desenvolupés una estratègia comercial d'ús d'altres llengües pròpies diferents de l'estatal en el cinema va ser vetada des d'un bon principi ”

La primera d'aquestes lleis va aparèixer l'any 1930, quan Mussolini va implantar a Itàlia el doblatge en italià obligatori de les pel·lícules, iniciant una estratègia política de censura cultural i lingüística que va culminar amb la prohibició de les pel·lícules i els còmics d'origen nord-americà en aquest país. El patriotisme de Mussolini en el cinema va ser en gran mesura copiat per Hitler, especialment durant el Tercer Reich, ja que a través del doblatge es censuraven determinades influències estrangeres (Miika Blinn, 2008). La dictadura franquista també va utilitzar aquesta política per censurar la influència exterior però també per reprimir la diversitat interna i, com veurem en el proper capítol, l'avenç normal del català en aquest sector.

En el cas de l'Estat francès, les polítiques de control i censura sobre els usos lingüístics en el cinema van ser reforçades no només durant el règim de Vichy sinó també posteriorment (Andersen, 1995: 4). Així, una llei de 1961 —vigent fins al 1992— va establir que les pel·lícules importades només podien mostrar-se doblades al francès —a més, s'obligava a fer el doblatge a França—. Es tracta d'una llei formulada sota els anys de presidència del general De Gaulle, caracteritzats per una política de reafirmació extrema de la sobirania francesa. Els interessos proteccionistes (sobretot de cara a la indústria de la postproducció) d'aquesta llei se sumarien aquí amb els de tipus politicoideològic, si tenim en compte que el foment de l'ús del francès estàndard serviria com a element clau per al reconeixement d'una sola identitat dins de l'Estat francès. Amb aquesta llei, doncs, es mantenia de

manera forçosa l'homogeneïtzació lingüística en francès a les sales de cinema d'aquest país durant moltes més dècades.

Per acabar, cal dir que aquesta vulneració dels drets lingüístics no va ser exclusiva d'aquests règims totalitaris de l'Europa occidental sinó que també es va produir a l'est d'Europa, en els països bàltics d'Estònia, Letònia i Lituània. Aquests estats van experimentar un procés de russificació sota la influència soviètica a partir de la Segona Guerra Mundial, que va durar 50 anys i que també afectaria el camp de l'audiovisual i del cinema.

3.3 Un canvi de panorama a l'Europa contemporània

A principis dels 90, la independència dels països bàltics i de Polònia de la Unió Soviètica va implicar tant la fi de la repressió de la cultura i les llengües pròpies, com de la campanya de russificació que els havia estat imposada durant l'ocupació russa. Així, el procés de transició cap a la democràcia i el capitalisme d'aquestes exrepúbliques soviètiques implica, entre altres coses, la creació d'una sèrie de normatives i programes per potenciar l'ús i la protecció de les llengües pròpies oficials. Aquestes mesures afecten àmbits com l'audiovisual i el cinematogràfic, tal com veurem més endavant en aquest estudi.

Per altra banda, al 1993 es funda la Unió Europea, amb la qual cosa la diversitat lingüística a Europa en aquesta dècada comença a prendre una altra dimensió. I és que l'adaptació de la indústria del cinema a la composició sociolingüística de les repúbliques exsoviètiques coincideix amb el compromís de la Unió Europea davant el foment de les llengües oficials en el món del cinema. Una de les iniciatives més potents en aquest sentit és el programa Media que, d'acord amb el que estableix la normativa aprovada pel Parlament i el Consell Europeu (núm. 1718/2006/CE), té com a objectiu

“Reducing the imbalances in the European audiovisual market between high audiovisual production capacity countries and countries or regions with low audiovisual production capacity and/or a restricted geographic and linguistic area (art 1.4. c)”³

Tanmateix, aquesta diversificació dels usos lingüístics en el mercat cinematogràfic europeu i la presència normalitzada de les llengües pròpies en la traducció cinematogràfica no s’ha observat a l’Estat espanyol: el català, malgrat que és una llengua mitjana oficial, amb un mercat comparable al suec o al grec, esdevé un cas insòlit i que difereix d’aquesta tendència europea general. A continuació, analitzem més en detall aquest cas i, posteriorment, el d’altres mercats comparables en termes lingüístics.

“l’adaptació de la indústria del cinema a la composició sociolingüística de les repúbliques exsoviètiques coincideix amb el compromís de la Unió Europea davant el foment de les llengües oficials en el món del cinema”

---

³ Per a més informació sobre el programa Media, vegeu també el capítol 6.3 d’aquest estudi.

4. “El català, una missió impossible”?

4.1 La qüestió lingüística al cinema durant la dictadura franquista

Segons han demostrat autors com Gubern i Àvila, la primera pel·lícula que es va doblar a l'Estat espanyol (*Rasputín*, de Richard Boleslawski) va ser a Barcelona l'any 1932, molt possiblement als estudis Trilla-La Riva. De fet, entre el 1932 i el 1940 Catalunya es va establir com a pionera de la indústria del doblatge, amb la Metro Goldwyn Mayer i Adolfo de la Riva (estudis Trilla-La Riva). Tanmateix, en aquesta època les versions doblades eren molt escasses i predominaven les pel·lícules amb subtítols.⁴

Amb l'adveniment de la dictadura de Franco, però, es van interrompre de manera forçada les dinàmiques normals d'aquesta indústria tenint també efectes en els usos lingüístics d'aquest sector. La llei de Mussolini comentada anteriorment va ser tot un referent per a la política del dictador Franco en el cinema, qui, a través de l'aprovació del “Orden del 23 de abril de 1941”, va establir el doblatge obligatori únicament en llengua castellana a tot l'Estat:

Queda prohibida la proyección cinematográfica en otro idioma que no sea el español, salvo autorización especial que concederá el Sindicato Nacional del Espectáculo, de acuerdo con el Ministerio de Industria y de Comercio y siempre que las películas en cuestión hayan sido previamente dobladas. El doblaje deberá realizarse en

---

⁴ Limongi, 1999

*estudios españoles que radiquen en territorio nacional y por
personal español (Art. 8)⁵*

Aquesta llei, doncs, no només impedia al públic català l'accés a les pel·lícules en la seva llengua sinó que també significava un fre al normal desenvolupament d'un mercat cinematogràfic en llengua catalana.

Amb la llei franquista el panorama cinematogràfic va canviar radicalment; no només el doblatge va ser imposat sinó que també implicava la culminació d'una "virulenta campanya espanyolitzadora (Gubern, 1981:68)". Perquè l'any anterior, el 1940, ja s'havia aprovat una llei que prohibia l'ús dels "*dialectes*" al cinema. A més, des del 1937 s'anava prohibint l'ús del català en molts altres àmbits de la vida social (reglaments, administració, etc.)⁶.

"no només el doblatge va ser imposat sinó que també implicava la culminació d'una "virulenta campanya espanyolitzadora (Gubern, 1981:68)"

El règim franquista va portar a terme una política de repressió de les diferències amb un discurs sobre el sentiment de la unitat, la puresa de la raça, la grandesa de la nació i l'orgull envers la llengua. Tal com esmenten Chaume i Agost (2001:167), "el nacionalisme espanyol a partir dels anys 30 va utilitzar la llengua castellana com a expressió d'una ideologia, com a eina en la definició d'una sola identitat cultural (López García, 2001:167). A Espanya, en definitiva, la llengua va ser el canal o l'instrument del sentiment nacionalista".

---

⁵ Extret del document de Marta de Miguel González, pàg. 3, a:
<http://www.ehu.es/trace/MiguelGonzalez.pdf>

⁶ Chaume i Agost, 2001:167

L'any 1946 les protestes de la indústria espanyola van fer derogar l'obligatorietat del doblatge, tot i que es va mantenir la persecució del català prohibint l'ús de qualsevol altra llengua diferent al castellà.

L'any 1967 es va crear un decret pel qual es permetia la creació de sales de projecció especials, en poblacions inferiors als 50.000 habitants, on es podrien veure pel·lícules de fora de l'Estat en versió original subtitulada. Però es va mantenir vigent l'obligació de veure cinema en castellà, ja que el català continuava essent una llengua perseguida pel règim franquista. El decret esmentat, però, tampoc va tenir l'efecte desitjat ja que el públic en general tenia la rutina de veure les pel·lícules doblades al castellà; a més, el nivell d'alfabetització de la població en aquella època era encara molt baix.

També es va tornar a intentar més tard, amb el Decret 793/1973, una nova via per fomentar la subtitulació de les pel·lícules a través del permís de doblatge i el de subtitulat mitjançant les tarifes aplicades (més econòmiques en el segon cas); però, una vegada més, tampoc es feia referència a l'ús d'una altra llengua diferent del castellà. Tot i l'obertura a noves formes de traducció, el decret va topar amb el fet que "tant les companyies nord-americanes que dominaven el mercat com el públic s'havien habituat a una determinada pràctica. La conseqüència d'això és que avui Itàlia, Alemanya i Espanya segueixen sent els bastions del doblatge a Europa" (Gubern, 2009).⁷ Per això, seguint la mateixa argumentació, en termes d'elecció lingüística podem identificar una conseqüència clara d'aquests 40 anys de franquisme: malgrat la instauració de la democràcia, les pràctiques comercials d'ús nul del català al cinema s'han continuat reproduint de la mateixa manera, ignorant la llengua de l'audiència catalana⁸.

---

⁷ Per a més informació, vegeu l'annex 1.

⁸ Vegeu també el capítol 4.4.

4.2 Dades actuals del català al cinema⁹

Segons dades del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, el cinema en català va obtenir el 2007 una assistència de 792.503 espectadors, xifra que suposa un increment del 17,20% respecte de l'any 2006. Durant el 2007 els cinemes catalans han ofert el major nombre de títols en català dels darrers anys, 146 títols davant dels 107 títols exhibits l'any anterior. Aquest increment va relacionat amb l'increment del nombre de projeccions, que va passar de 23.746 sessions l'any 2006 a 26.362 l'any 2007 i l'increment de recaptació, de 3.617,9 milers d'euros el 2006 a 4.233,8 milers d'euros el 2007.

Pel que fa al global de dades d'exhibició a Catalunya, l'any 2007 les sales de cinema varen rebre 23.927.465 espectadors, un 6% menys que l'any 2006. Al global del territori espanyol, la disminució ha estat més significativa, amb una davallada de gairebé 9,5 milions d'espectadors, un 7,7% menys que al 2006, segons l'informe del Instituto de Cinematografía y de las Artes Audiovisuales (ICAA).

Evolució d'espectadors i sessions

Els informes *Estadístiques Culturals de Catalunya 2007* i *Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya. 2006*, de la Generalitat de Catalunya, ens donen les sèries anuals d'espectadors i sessions de cinema a Catalunya del 2000 al 2007.

Mentre que la tendència general d'espectadors tant a Catalunya com a Espanya i a Europa és de descens continu, l'índex d'espectadors de cinema en català no segueix aquesta tendència, sinó que està clarament marcat per l'oferta, és a dir, els anys amb més oferta de cinema en català també hi ha un nombre més elevat d'espectadors en català. En els gràfics 1 i 2 veiem

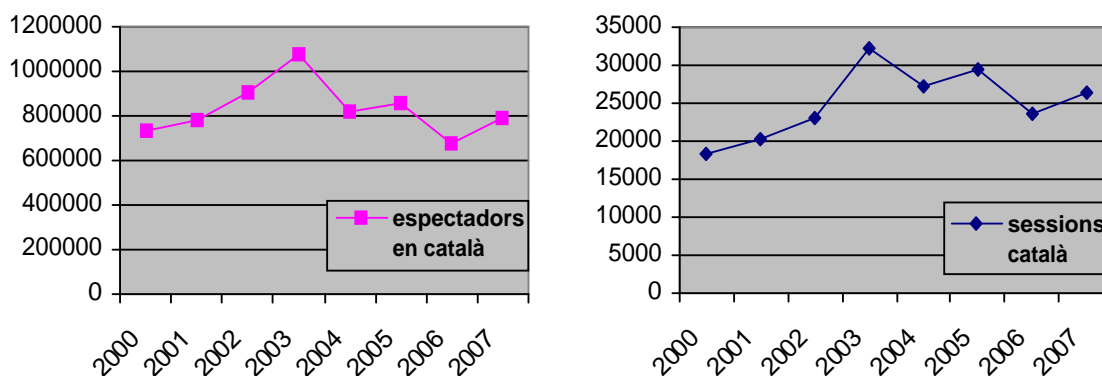
---

⁹ Dades extretes d'*El català i el cinema* (Plataforma per la Llengua, 2009) i del *Dossier de premsa sobre les Bases de la Llei del Cinema de Catalunya* (Generalitat de Catalunya, 2009).

com la corba interanual d'espectadors en català és paral·lela a la de sessions de cinema en català: com més nombre de sessions, més nombre d'espectadors. En canvi, en els gràfics 3 i 4 els espectadors en altres llengües descendeixen cada any, mentre que les sessions en altres llengües pugen fins al 2003 i baixen després a un ritme suau, sense una correlació tan clara amb el nombre d'espectadors. Per tant, sembla que el negoci del cinema en català és lluny d'assolir el seu sostre, perquè la demanda és limitada per l'oferta.

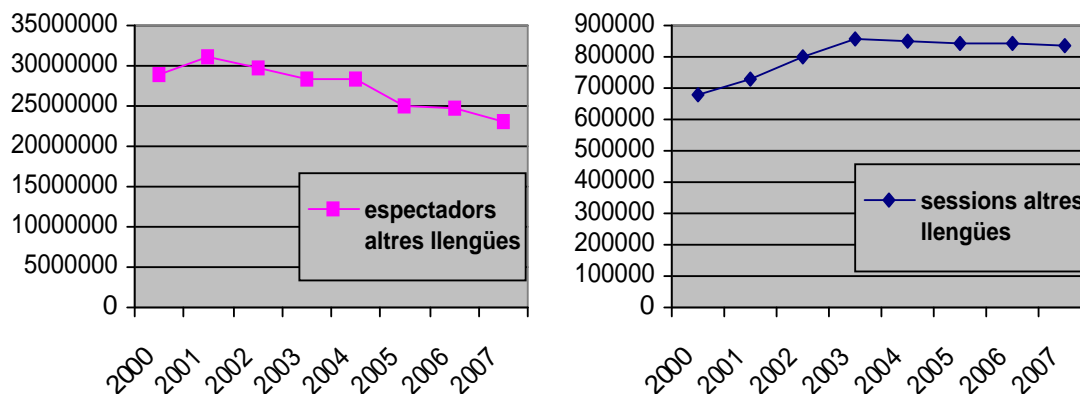
“la corba interanual d'espectadors en català és paral·lela a la de sessions de cinema en català: com més nombre de sessions, més nombre d'espectadors”

Gràfics 1 i 2. Nombre d'espectadors i sessions de cinema en català a Catalunya (sota administració de la Generalitat de Catalunya) del 2001 al 2007

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes *Estadístiques Culturals de Catalunya 2007 i Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya. 2006*.

Gràfics 3 i 4. Nombre d'espectadors i sessions de cinema en altres llengües a Catalunya (sota administració de la Generalitat de Catalunya), del 2001 al 2007

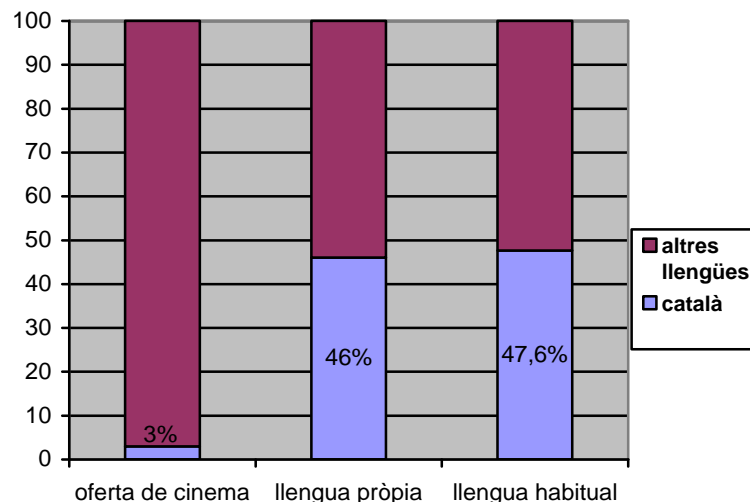

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes *Estadístiques Culturals de Catalunya 2007 i Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya. 2006*.

Oferta i demanda

Si comparem el percentatge de cinema ofert en català i el percentatge de població que té el català com a llengua d'identificació (llengua pròpia) o d'ús habitual, deduïm que hi ha un desajustament molt gran entre l'oferta i la demanda potencial (vegeu gràfic 5).

Gràfic 5. Oferta de cinema en català sobre el total i llengua pròpia i llengua habitual sobre el total de població a Catalunya (sota administració de la Generalitat de Catalunya).

Font: Oferta de cinema en català, segons l'Anuari Estadístic de Catalunya 2007 i llengua pròpia i habitual, segons l'Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2008.

Segons dades oficials (Generalitat de Catalunya, 2009), l'any 2007¹⁰ la distribució de les còpies en català es va fer amb un nombre molt baix i en sales secundàries, i en certs casos, en horaris menys competitius que la versió en castellà. Segons aquesta mateixa font, dels 466 films que es van estrenar a Catalunya doblats o subtitulats, el 97% es van distribuir doblats o subtitulats en castellà, i en el 89% dels títols la versió castellana era l'única disponible. En canvi, només un 2,25% van ser en versió doblada al català, un 0,61% en versió original catalana i un 0,22% en versió original subtitulada. Per tant, de les 854.906 sessions de cinema que hi va haver a Catalunya l'any 2007, només el 3% es varen projectar en català. Així doncs, en paraules del conseller de Cultura Joan Manuel Tresserras "per una projecció de cinema en català se'n van fer més de trenta en castellà"¹¹.

"de les 854.906 sessions de cinema que hi va haver a Catalunya l'any 2007, només el 3% es varen projectar en català"

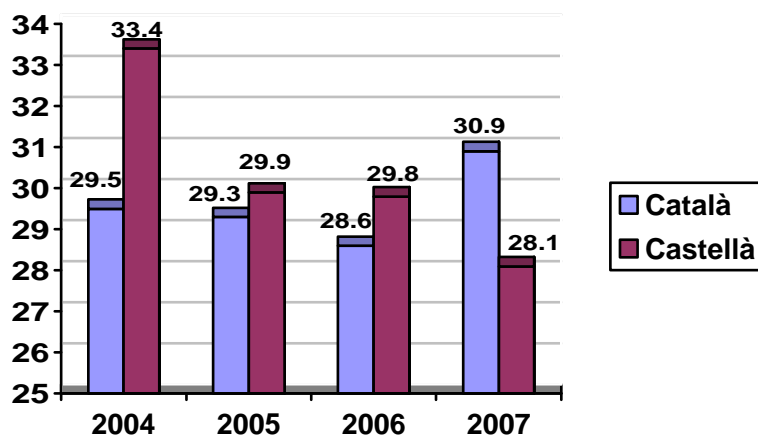
El desajustament de l'oferta encara es fa més evident quan es té en compte la mitjana d'espectadors per sessió. Si observem el gràfic 6, es pot veure com des de l'any 2004 les diferències entre la versió catalana i la castellana s'han anat reduint, i ja a l'any 2007 la mitjana d'espectadors a cada sessió de cinema en català ha estat més alta (30,95 espectadors) que la xifra d'espectadors per la sessió en castellà (28,17 espectadors).

---

¹⁰ Extreptes del document de Bases de la Llei del Cinema de Catalunya, presentat pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació el març del 2009.

¹¹ Publicat el 4 de març del 2009 a *El Periódico*.

Gràfic 6. Mitjana d'espectadors per sessió segons versió. Catalunya 2007 (números absoluts)

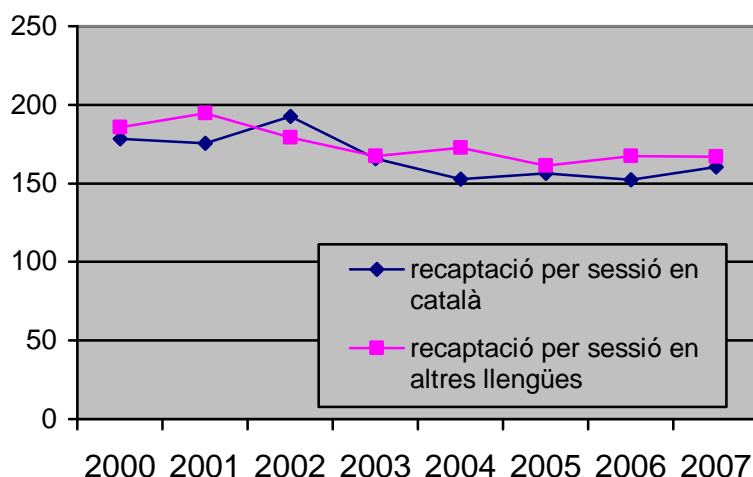

Font: Institut Català de les Indústries Culturals.

4.3 El català, una llengua poc rendible?

La introducció del català al cinema és vista a vegades amb temor per les pèrdues que suposadament implicaria a la indústria cinematogràfica. Tanmateix, l'observació de les diverses dades oficials (vegeu també el punt 4.3) permeten falsejar aquesta idea. Així, si es creuen les dades dels informes *Estadístiques Culturals de Catalunya 2007* i *Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya. 2006*, sobre recaptació, sessions i llengua, veiem en el gràfic 7 que la recaptació per sessió de cinema en català i la recaptació per sessió de cinema en altres llengües és quasi la mateixa al llarg dels anys. Segons els càlculs mostrats, doncs, el cinema en català és tan rendible com el cinema en altres llengües.

Gràfic 7. Mitjana de la recaptació en euros de la sessió de cinema en català i en altres llengües a Catalunya (sota administració de la Generalitat de Catalunya), del 2000 al 2007

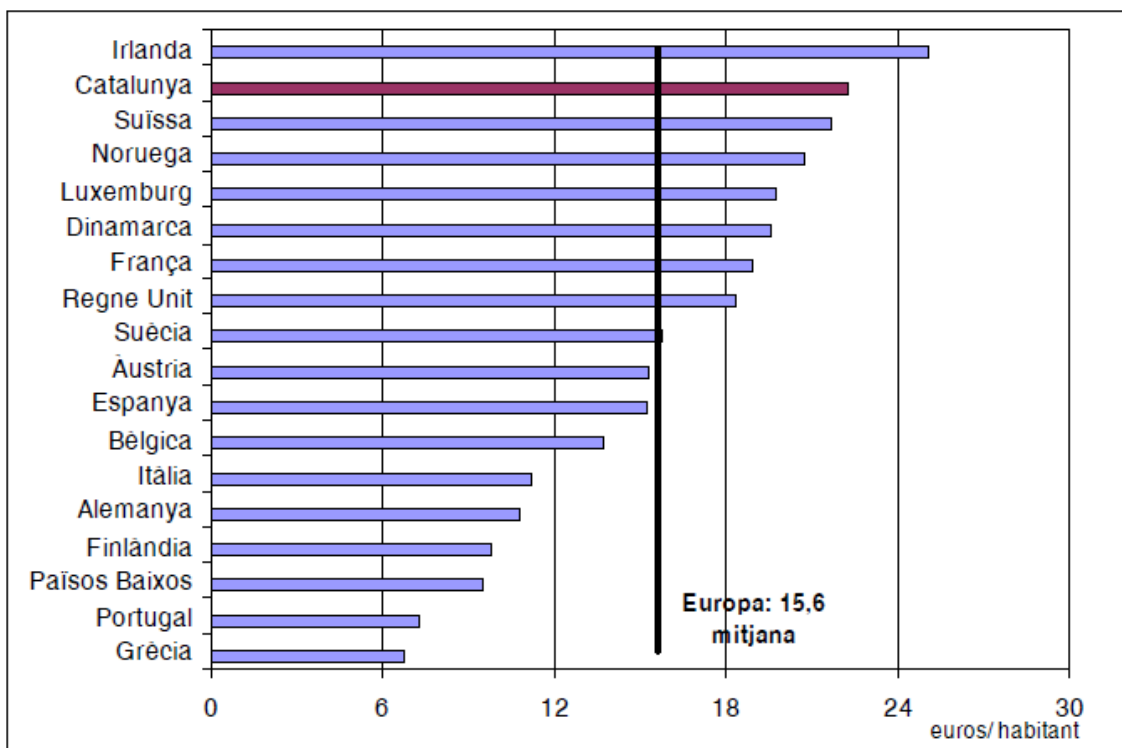

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes *Estadístiques Culturals de Catalunya 2007 i Indicadors i Estadístiques Culturals de Catalunya. 2006*.

A més, segons l'informe *10 anys de cinema. Cinema a Catalunya i Europa. 1994-2004*, elaborat el 2007 pel departament de cultura de la Generalitat de Catalunya¹², dins el mercat cinematogràfic europeu, Catalunya (sota administració de la Generalitat de Catalunya) ocupava el 2004 la segona posició en freqüència d'assistència al cinema per habitant i any, per darrere d'Irlanda (Espanya n'ocupava la 4a posició), i la sisena posició com a mercat en l'exhibició cinematogràfica, per davant de països com Bèlgica, Holanda o Portugal. Catalunya ocupava també la segona posició en la recaptació de cinema per habitant a Europa, darrera d'Irlanda, mentre Espanya n'ocupava l'11a posició (vegeu gràfic 8).

¹² Extret del web oficial de la Generalitat:
[<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20G T/Cinema%20a%20Europa%201994-2004.pdf>]

Gràfic 8. Recaptació de cinema per habitant a Europa, el 2004.

Font: l'informe *10 anys de cinema. Cinema a Catalunya i Europa. 1994-2004*, elaborat el 2007 pel departament de cultura de la Generalitat de Catalunya.

4.4 Les opcions actuals, resultat d'una tria dels espectadors?

Davant l'argumentació cultural de l'efecte que pot tenir la tria de les audiències en les pràctiques i els usos lingüístics de la indústria cinematogràfica, voldríem fer una breu pinzellada a les teories desenvolupades al voltant de les pràctiques socials. Segons la teoria econòmica clàssica, el ser humà actua racionalment, és a dir, disposa d'un conjunt estable de preferències i tria aquella que maximitza més els seus beneficis. Per tant, els individus serien considerats elements intercanviables amb unes accions determinades de manera mecànica. Però la sociologia ha incorporat altres consideracions, apuntant que l'acció humana pot ser tant racional com també tradicional o irracional (Weber, 1968). Així, el "sentit" de l'acció pot veure's com a variable i històricament construït, havent de ser investigat empíricament en cada situació particular.

Partint d'aquesta perspectiva alternativa, doncs, la tria dels espectadors cap a una modalitat i una llengua de traducció concretes no seria el simple resultat de la relació entre les preferències i l'oferta. Des del punt de vista individual, hauríem de tenir en compte que els esquemes de percepció i d'acció interioritzats moltes vegades s'han fet d'una manera no conscient a partir de les condicions objectives d'existència. La tria dels espectadors per un consum cultural concret, tal com exposa Miika Blinn (2008) en la seva recerca sobre el doblatge a Alemanya, molt sovint no equivaldria a una acció racional (tot i que sí raonable). Així, la incidència de les preferències dels espectadors en la consolidació d'un tipus de modalitat i una llengua concretes no és directa i clara, i per això segons l'autora cal tenir present el pes que haurien tingut altres factors contextuals en aquesta tria. Extrapolant-ho al cas català, s'observa que la tria del cinema en castellà en aquells casos en què és real — és a dir, quan hi ha més d'una versió lingüística— no ha estat en general qüestionada des del temps en què es va imposar per la força i, per tant, s'hauria instaurat com un costum malgrat la transició del país cap a la democràcia.

“la tria del cinema en castellà en aquells casos en què és real – és a dir, quan hi ha més d'una versió lingüística— no ha estat en general qüestionada des del temps en què es va imposar per la força i, per tant, s'hauria instaurat com un costum malgrat la transició del país cap a la democràcia”

A més, tal com assenyala l'autora, també és important tenir en compte el procés de rutinització i *autoreforçament* en la tria de l'espectador. Així, quan més oferta hi ha d'un determinat tipus de consum i més se'n consumeix, més rendible i útil és aquest consum.

4.5 Suport de l'Estat espanyol a l'ús del català en el cinema

La llei estatal sobre cinema 55/2007 és presentada, en el seu preàmbul, com una normativa que persegueix "la promoció de la diversitat lingüística de nuestro país"¹³ i es compromet amb els principis de la Declaració Universal dels Drets Lingüístics:

Las medidas de fomento recogidas en esta Ley se desarrollan plenamente en un ámbito cultural, con absoluta adecuación a los objetivos y principios rectores de la [Convención sobre la protección y promoción de la diversidad de las expresiones culturales](#), adoptada en la Conferencia General de la UNESCO celebrada en París el 20 de octubre de 2005, siendo ratificada por España, de acuerdo con el instrumento de ratificación publicado en el Boletín Oficial del Estado de 12 de febrero de 2007, así como con pleno respeto a otros acuerdos de carácter internacional en la materia, como la Declaración Universal de Derechos Lingüísticos.

La mesura, doncs, que aquesta llei estableix per al foment de la diversitat lingüística a l'Estat espanyol és un fons d'ajudes i crèdits per a les comunitats autònomes amb més d'una llengua oficial, perquè es pugui destinar al doblatge o subtitulat de les pel·lícules estrangeres en aquestes llengües diferents del castellà¹⁴:

Artículo 36. Fomento de la cinematografía y el audiovisual en lenguas cooficiales distintas al castellano.

Sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 19.3, y con el fin de atender al fomento y protección del uso de las lenguas cooficiales distintas a la castellana en la cinematografía y el audiovisual, promoviendo la

---

¹³ Extret del web del BOE (Boletín Oficial del Estado)
[<http://www.boe.es/boe/dias/2007/12/29/pdfs/A53686-53701.pdf>]

¹⁴ El text destacat en negreta és nostre.

*pluralidad cultural de España y la igualdad de oportunidades de las lenguas propias de cada territorio en materia de expresión y difusión audiovisual, se establecerá **un fondo de ayudas o créditos específicos que serán transferidos en su integridad a los organismos competentes de las Comunidades Autónomas** que los gestionarán conforme a sus competencias.*

*Esta aportación del Estado, basada en el principio de corresponsabilidad, se dotará anualmente en los Presupuestos Generales del Estado y se **destinará al fomento de la producción, distribución, exhibición y promoción de la industria cinematográfica y audiovisual en las citadas lenguas.***

DISPOSICIÓN ADICIONAL SEXTA. Convenios para el fomento de la cinematografía y el audiovisual en lenguas cooficiales distintas al castellano.

El Ministerio de Cultura, mediante convenio, concretará los créditos previstos en el artículo 36 de esta Ley, de forma que la dotación que reciba cada Comunidad Autónoma con lengua cooficial sea anualmente equivalente a la suma de aportaciones que dicha Comunidad haya destinado en el ejercicio anterior para el soporte y fomento de la producción, distribución, exhibición y promoción del audiovisual en lengua cooficial distinta al castellano.

*La dotación que reciba cada **Comunidad Autónoma no será superior al 50 % del total de las ayudas que las empresas audiovisuales residentes en dicha Comunidad hayan recibido del Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales en el ejercicio anterior.***¹⁵

No obstant això, aquest fons d'ajudes presenta una qüestió controvertida: a la disposició sisena de la llei, on es descriuen les condicions del fons destinat a les comunitats autònomes, veiem que s'esmenta el criteri de la localització de les empreses audiovisuals. Essent Catalunya un dels territoris

---

¹⁵ Íbid.

de l'Estat on la indústria cinematogràfica obté més rendiments¹⁶, i comptant només les empreses amb seu social en aquest territori, considerem que queda infrarepresentada la inversió de la indústria a Catalunya en la producció, distribució i exhibició cinematogràfica, amb la qual es basa el fons d'ajudes estatals¹⁷. En conseqüència, la dotació econòmica seria molt menor de la que pertocaria si es tinguessin en compte les ajudes que reben totes les empreses que actuen a Catalunya (i no només les que hi tenen la seu social).

D'altra banda, la Llei 55/2007 converteix l'Instituto de la Cinematografía y las Artes Audiovisuales (ICAA) en l'agència estatal que assoleix l'objectiu dels poders públics de "*promoure una gestió adequada a les noves necessitats que la societat, en general, i el sector audiovisual, en particular, van demanant*".

Hem fet una primera aproximació al funcionament d'aquest organisme oficial per veure el grau de sensibilitat cap al foment i la preservació del català al cinema.

En primer lloc, hem observat que la pàgina web d'aquesta institució¹⁸, que es troba dins del web del Ministeri de Cultura, s'ofereix (com la del Ministeri) en diverses versions lingüístiques¹⁹: castellà, català, *valencià*, gallec, basc i anglès. Per tant, el tractament gràfic del valencià i el català com si es tractés de dues llengües diferents reobre un debat polític que no existeix en l'àmbit científic respecte de la unitat de llengua.

---

¹⁶ En el capítol 7.1 veurem la importància del mercat català a Europa i es mostra com el 2007 ocupava la segona posició en la recaptació de cinema per habitant a Europa, darrere d'Irlanda, mentre Espanya n'ocupava l'11a posició.

¹⁷ *Majors* com Warner Bros o Sony Pictures tenen la seu a Madrid.

¹⁸ Font: Dades extretes del web del Ministeri de Cultura del govern espanyol, <http://va.www.mcu.es/cine/CE/InfGeneral/GestionMinisterio.html>

¹⁹ Darrer accés, el 22/12/09.

Una altra dada que ens permetria valorar la sensibilitat que aquest organisme té envers el català és a través de la concessió de les ajudes per a la distribució que s'ofereixen a les pel·lícules estrangeres de la comunitat europea. Aquestes ajudes van destinades al tiratge de còpies, subtitulat i publicitat, per la qual cosa afectaria també el procés de subtitulació o doblatge en una llengua oficial a l'Estat. Fins aquest any les ajudes encara s'han convocat sota l'empара del Reial Decret 526/2002, de mesures de foment i promoció de la cinematografia i realització de pel·lícules en coproducció. Com a exemple, si observem la convocatòria 2009, amb un pressupost de dos milions i mig d'euros, i que va ser assignat a 54 sol·licituds diferents, tenia els requisits següents:

La calidad de las películas contratadas para su distribución; el ámbito territorial de distribución; el coste de la actividad para la que se solicita la ayuda; el historial del distribuidor, en el que se valorará la especialización en distribución mayoritaria de cine europeo en versión original subtitulada, y en especial las acciones que faciliten el acercamiento de las películas a personas con discapacidades.
[Resolució del 3 de desembre del 2008 de l'ICCA]

Si bé es valora la modalitat de la traducció (versió original subtitulada), en cap moment s'esmenten criteris lingüístics respecte a les llengües utilitzades tot i ser un fons d'ajudes a la distribució.

A part del fons d'ajudes a les comunitats autònomes comentat anteriorment, la Llei 55/2007 no preveu cap altra mesura específica per al foment de les llengües oficials diferents al castellà.

Per acabar, també és important fer referència a un altre capítol d'aquesta normativa estatal on s'estableix la preservació del cinema iberoamericà com a "referente natural de la nuestra cinematografía e industria audiovisual". Segons les dades del Ministeri de Cultura de l'any 2008:

En los meses de julio y noviembre de 2008 se resolvieron las ayudas del PROGRAMA IBERMEDIA para el fomento de las coproducciones iberoamericanas, el desarrollo de proyectos, la distribución del cine iberoamericano y la formación de profesionales. Dicho programa, en el que el ICAA se halla presente muy activamente, está dando lugar a un crecimiento de coproducciones y a una mayor distribución de las películas en los países participantes en el mismo. En el año 2008 el ICAA ha participado en la financiación del Programa con una contribución de 400.000 euros²⁰.

Davant la manca de programes com ara l'Ibermedia enfocats a promoure el cinema en català, doncs, s'ha contribuït a accentuar la desigualtat entre el còmput de pel·lícules produïdes o distribuïdes en llengua catalana respecte de les fetes en llengua castellana.

“davant la manca de programes com ara l'Ibermedia enfocats a promoure el cinema en català, doncs, s'ha contribuït a accentuar la desigualtat (respecte al castellà)”

4.6 Legislació catalana i accions del govern català

A Catalunya, la competència exclusiva en matèria de cultura s'estableix en el que disposa l'article 127 de l'Estatut d'Autonomia. Així, la Generalitat concedeix anualment diverses línies d'ajuda dirigides al sector audiovisual, a través de l'Institut Català de les Indústries Culturals (ICIC). Entre aquestes, hi ha diversos ajuts centrats en la projecció de pel·lícules de producció catalana en llengua catalana així com en el doblatge i subtitulat en llengua catalana.

---

²⁰ Font: Dades extretes del web oficial del Ministeri de Cultura del govern espanyol, a “El cinema i vídeo en dades i xifres. Any 2008” [www.ca.mcu.es].

Malgrat aquests ajuts, l'oferta continua sent molt desigual respecte a la que ofereix el mercat en llengua castellana. Pel que fa a les pel·lícules subtitulades en català, queden excloses fins i tot del circuit comercial i només es poden trobar a la Fílmoteca de Catalunya o en algun passi puntual de festivals.

Sobre el paper, el govern català podria, en aquest sentit, contribuir a mitigar aquesta problemàtica si tenim en compte l'article 28.3 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística que atorga al Govern la responsabilitat de desenvolupar una reglamentació sobre les traduccions de les pel·lícules en català, a partir del doblatge o subtitulat, a través de quotes de pantalla i de distribució de les pel·lícules:

Per tal de garantir una presència significativa de la llengua catalana en l'oferta cinematogràfica, el Govern de la Generalitat pot establir per reglament quotes lingüístiques de pantalla i de distribució per als productes cinematogràfics que es distribueixin i s'exhibeixin doblats o subtitulats en una llengua diferent de l'original. Les quotes establertes per a les produccions cinematogràfiques doblades o subtitulades en català no poden excedir el cinquanta per cent de l'oferta de distribuïdors i exhibidors en còmput anual i s'han de fonamentar en criteris objectius. La regulació corresponent s'ha de fer en el marc de la Llei de l'Estat 17/1994, del 8 de juny, de protecció i foment de la cinematografia, i segons el règim que aquesta estableix.

En aquest sentit, s'espera que aquesta situació d'estancament es desencalli a principis del 2010, després que el Govern hagi aprovat la futura llei del cinema a Catalunya. Aquesta expectativa es basa en l'avantprojecte de llei del cinema que el govern va fer públic el mes d'octubre del 2009 i que aborda decididament aquesta problemàtica.

L'avantprojecte, basant-se en el fet que el mercat actual no garanteix el dret dels ciutadans de veure cinema en la llengua pròpia del país, estableix una sèrie de mesures de protecció i foment del català de forma progressiva, en un període de 4 anys. Cal destacar la següent mesura relativa a la distribució de les pel·lícules (article 18.1):

Quan s'estreni un llargmetratge cinematogràfic a Catalunya, doblat o subtitulat, que suposi la distribució de més de quinze còpies, les empreses distribuïdores tenen l'obligació de distribuir el 50 per 100 de totes les còpies en versió en llengua catalana i de respectar aquest equilibri lingüístic en la publicitat que se'n faci.

Aquesta obligació s'ha de respectar tant en el còmput de les còpies distribuïdes en versió doblada com en el còmput de les còpies distribuïdes en versió subtitulada.

En el cas de les còpies digitals, l'empresa distribuïdora ha de garantir que el 50 per 100 de les projeccions es facin en llengua catalana.

Tot i que amb aquesta mesura la presència del català experimentaria un canvi molt significatiu en el sector, cal dir que tampoc seria garantia suficient per tal d'equiparar-se plenament amb els usos del castellà si tenim en compte el que estableix el punt següent del mateix article 18 (art.18.2):

Resten exemptes del compliment de l'obligació prevista a l'apartat anterior les obres cinematogràfiques següents:

a) Les obres cinematogràfiques en versió original castellana o catalana, amb independència de la seva nacionalitat i el número de còpies que se'n distribueixin.

b) Les obres cinematogràfiques de les quals se'n distribueixin a Catalunya menys de setze còpies. No obstant, si se'n distribueixen còpies subtitulades, el 50 per 100 ha de ser en català.

Així, tenint en compte, d'una banda, que l'oferta en versió original castellana —pel·lícules de l'Estat espanyol i de fora— és sempre molt major que la catalana i, de l'altra, que la majoria de pel·lícules amb baixa distribució comercial són majoritàriament traduïdes exclusivament en castellà, encara es mantindria una situació de greuge comparatiu d'una de les llengües oficials (el català) a les sales de cinema de Catalunya.

D'altra banda, seguidament a l'aprovació de la llei, encara mancarà un pas més per fer que seria portar a terme el desenvolupament reglamentari per tal d'assegurar que totes les sales d'exhibició a Catalunya i en els horaris de màxima audiència es garanteixi la versió catalana de les pel·lícules doblades o subtitulades que ofereixin les sales de cinema en aquest territori.

“mancará (...) el desenvolupament reglamentari per tal d'assegurar que totes les sales d'exhibició a Catalunya i en els horaris de màxima audiència es garanteixi la versió catalana”

5. Pràctiques de la indústria cinematogràfica en països de tradició democràtica

En aquest capítol observem els usos de les llengües actuals en el doblatge i subtitulat de les pel·lícules en diversos països. D'una banda, analitzem els casos de 14 llengües europees oficials comparables en nombre de parlants a la llengua catalana (Taula 1). En segon lloc, exposem quines són les pràctiques lingüístiques en països amb plurilingüisme oficial com són Finlàndia, Bèlgica i Suïssa (Taula 2).

Els resultats de la Taula 1 ens indiquen que la projecció de les pel·lícules estrangeres en les llengües europees que han estat objecte d'estudi és una pràctica habitual i generalitzada en tots els casos. De la comparació entre aquestes llengües i el català es pot concloure que en els territoris de parla catalana es produeix un fet excepcional a nivell europeu: i és que no hi ha cap llengua comparable al català en nombre de parlants en la que no se subtitulin o es doblin les obres cinematogràfiques; el català, en canvi, queda habitualment exclòs com a llengua de traducció de les pel·lícules.

Com a exemple, destacaríem el cas d'Islàndia (Taula 1), que amb una llengua de 270.000 espectadors, i malgrat que la majoria de la població sigui bilingüe en islandès i anglès, l'islandès sempre és present com a llengua de la traducció d'una pel·lícula de parla no islandesa ²¹.

També és significatiu l'exemple de Finlàndia (Taula 2), on la comunitat lingüística sueca, amb menys de 300.000 espectadors potencials, té accés al cinema en la seva llengua en les mateixes condicions que la comunitat finesa. I en el cas de les pel·lícules per als infants menors de 10 anys, a les

---

²¹ Dades del Consell de l'Idioma Islandès.

àrees bilingües es projecten de manera igualitària, tant en versió doblada al finès com en versió doblada al suec²².

“(a Finlàndia) pel·lícules per als infants menors de 10 anys es projecten a les àrees bilingües de manera igualitària tant en versió doblada al finès com en versió doblada al suec”

Així mateix, a la Taula 2 es pot veure que la subtitulació en dues llengües és una tècnica força utilitzada en l'exhibició de les pel·lícules en països plurilingües com ara Suïssa (francès / alemany), Bèlgica (francès / flamenc) o Finlàndia (finès / suec). També, segons l'estudi de Media 2007, aquesta pràctica és emprada a Letònia en letó i rus (Taula 1).

Taula 1- Ús de llengües oficials comparables al català en el doblatge/subtitulat de les pel·lícules no nacionals

Llengua oficial	Estat	Nombre de parlants*	Ús generalitzat de la llengua pròpia oficial en les pel·lícules doblades/subtitulades al cinema
Txec	República Txeca	9.900.000	Sí
Hongarès	Hongria	9.500.000	Sí
Grec	Grècia	9.500.000	Sí
Català	Espanya	9.100.000	No
Suec	Suècia	7.700.000	Sí
Búlgar	Bulgària	6.200.000	Sí
Danès	Dinamarca	5.000.000	Sí
Finès	Finlàndia	4.900.000	Sí
Eslovac	Eslovàquia	4.600.000	Sí
Noruec	Noruega	4.400.000	Sí
Lituà	Lituània	2.900.000	Sí
Eslovè	Eslovènia	1.700.000	Sí
Letó	Letònia	1.400.000	Sí
Estònia	Estònia	930.000	Sí
Islandès	Islàndia	270.000	Sí

²² Dades del Ministeri d'Educació i Cultura del govern finès.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de *El català, llengua d'Europa*, editat per la Generalitat de Catalunya (2007); la informació continguda als annexos I-VI de *Study on dubbing and subtitling needs and practices in the European Audiovisual Industry* de Media Consulting Group-Peacefulfish, novembre 2007 i respostes donades a la Plataforma per la Llengua dels ministeris de cultura o educació de diversos països.

*Nota: Xifres arrodonides

Taula 2- Pràctiques multilingües en la traducció de les pel·lícules no nacionals en països amb plurilingüisme oficial

Estat	Àrees lingüístiques	Modalitat majoritària i usos lingüístics	Ús generalitzat de la llengua pròpia i oficial en el cinema
Finlàndia	Municipalitats monolingües fineses	Subtitulat en finès / Doblatge en finès les pel·lícules infantils	Sí
	Municipalitats monolingües sueques i municipalitats bilingües (de majoria sueca o de majoria finesa)	Subtitulat bilingüe finès-suec / Doblatge en finès i en suec per les pel·lícules infantils	Sí
Bèlgica*	Regió de la llengua neerlandesa (comunitat flamenca)	Subtitulat en neerlandès	Sí
	Regió de la llengua francesa (comunitat valona)	Doblatge en francès	Sí
	Regió bilingüe de la capital de Brussel·les	Subtitulat bilingüe neerlandès-francès	Sí
Suïssa	Cantons de llengua alemanya	Subtitulat en alemany	Sí
	Cantons bilingües de llengua alemanya i francesa	Doblatge en francès / Subtitulat en alemany	Sí
	Cantons de llengua francesa	Doblatge en francès	Sí
	Cantons de llengua italiana	Doblatge en italià	Sí
	Cantó dels Grisons de llengua alemanya, italiana i romanx	Subtitulat en alemany / Doblatge en italià	Sí*
Espanya	Territoris de parla catalana (País Valencià, Illes Balears, Franja de Ponent i Principat de Catalunya)	Doblatge en castellà	No

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de *El català, llengua d'Europa*, editat per la Generalitat de Catalunya (2007); la informació continguda als annexos I-VI de *Study on dubbing and subtitling needs and practices in the European Audiovisual Industry* de Media

Consulting Group-Peacefulfish, novembre 2007 i respostes donades a la Plataforma per la Llengua dels ministeris de cultura o educació de diversos països.

*Nota: Considerem només les llengües comparables al català en nombre de parlants i, per tant, el romanx a Suïssa o l'alemany a Bèlgica queden excloses del nostre anàlisi sobre els usos lingüístics al cinema (per a més informació, aneu al capítol d'"Apunts metodològics").

En conclusió, podem dir que el català és una raresa a Europa si posem en relació la seva situació amb la d'altres llengües similars, pel fet d'estar sistemàticament exclòs de l'oferta majoritària de les projeccions a les sales de cinema.

6. Suport legislatiu i institucional en l'ús de les llengües nacionals oficials en països de tradició democràtica

6.1 Lleis que estableixen l'ús de les llengües nacionals al cinema

La llibertat de distribució cinematogràfica és plenament compatible amb el manteniment de mesures de protecció del sector del cine i de la indústria audiovisual. Segons la Resolució del Consell de la Unió Europea, de 12 de febrer del 2001, sobre les ajudes al sector del cine i al sector audiovisual "les ajudes nacionals al sector del cine i al sector audiovisual constitueixen un dels mitjans principals per a garantir la diversitat cultural".

En la majoria dels països europeus trobem mesures legals i institucionals que afecten les dinàmiques del sector cinematogràfic fent referència a les modalitats de traducció i als usos lingüístics. Tot seguit, analitzem la situació normativa d'aquells estats europeus que tenen llengües oficials comparables a la llengua catalana (amb més de 9 milions de parlants) o amb un nombre menor de parlants; també hem inclòs el cas del Quebec (Canadà).

a) Eslovàquia

L'article 5.2 de la Llei sobre la llengua estatal eslovaca 270/1995 de novembre del 1995 estableix el següent:

L'ús de la llengua estatal en la informació dels mitjans de comunicació sobre esdeveniments culturals i actes públics: (...) les obres

*audiovisuals dirigides al públic infantil de fins a 12 anys han de ser doblades a la llengua de l'Estat.*²³

Per tant, a Eslovàquia la llei obliga que les pel·lícules per a nens de fins a 12 anys siguin doblades a la llengua eslovaca. Aquesta legislació s'entén sobretot per la necessitat de promoure el doblatge per al públic infantil encara plenament no alfabetitzat, ja que Eslovàquia és bàsicament un país on se subtitula.

Pel que fa a la pràctica lingüística habitual de la indústria cinematogràfica, l'eslovac és la llengua que es fa servir per subtitular la majoria de les pel·lícules. Aquesta pràctica ve reforçada pel que es diu a l'article 7 d'aquesta mateixa llei sobre els esdeveniments culturals (en els quals s'inclou el cinema) fent una referència implícita a la possibilitat d'utilitzar també la llengua txeca (entesa pels parlants eslovacs):

*Els esdeveniments culturals i educatius han de ser fets en la llengua de l'Estat o bé poden fer-se en una altra llengua si aconsegueixen una suficient comprensió del punt de vista de la llengua de l'Estat. L'excepció es dona en el cas dels esdeveniments de les minories nacionals, grups ètnics, artistes estrangers convidats i treballs musicals amb els textos originals. La presentació amb la que s'acompanyi en els programes serà expressada primer de tot en la llengua de l'Estat*²⁴.

b) Lituània

L'article 13 de la Llei I-779, de gener de 1995, sobre la llengua estatal, el lituà, estipula el següent:

---

²³ Traducció pròpia de l'anglès, a partir del text trobat al web de Mercator – CIEMEN [<http://www.ciemen.org/mercator/butlletins/53-20.htm>] . La versió original prové del web del Ministeri de Cultura de la República Eslovaca.

²⁴ Íbid.

Els programes audiovisuals i les pel·lícules exhibides públicament a Lituània han de ser traduïdes a la llengua de l'Estat²⁵ o subtítolades en lituà.

La llei, doncs, estableix clarament que les pel·lícules exhibides al públic a Lituània han de ser traduïdes a la llengua lituana o mostrades en subtítols en lituà.

c) Letònia

L'article 17.1 de la Llei sobre la llengua estatal, de desembre de 1999, fa referència al cinema en aquests termes:

Els llargmetratges cinematogràfics, videofilms i els seus tràilers mostrats en públic han de ser proveïts de veu en off, doblats en la llengua de l'Estat o mostrats amb la pista de so original i subtítols en la llengua de l'Estat²⁶ d'acord amb el corpus normatiu d'aquesta llengua.

A més, l'article 17.2 d'aquesta llei també té en compte l'opció de la subtitulació bilingüe que, com s'ha comentat anteriorment, altres països europeus també practiquen:

En els casos esmentats en aquest article, els subtítols en llengua estrangera també són permesos. Els subtítols en la llengua de l'Estat s'han de col·locar en primer pla i no poden ser més petits en mida o menys complerts en contingut que els subtítols en la llengua estrangera.

---

²⁵ En referència al lituà.

²⁶ En referència al letó.

“els subtítols en la llengua de l’Estat [letó] s’han de col·locar en primer pla i no poden ser més petits en mida o menys complerts en contingut que els subtítols en la llengua estrangera”

d) Eslovènia

La normativa que fa referència a la traducció lingüística de les pel·lícules és la Llei d’usos públics de la llengua eslovena 86/2004, que a l’article 24 sobre els esdeveniments públics estableix:

Les pel·lícules estrangeres han de ser mostrades públicament amb subtítols en eslovè o sincronitzades a l’eslovè²⁷

Així doncs, a Eslovènia totes les pel·lícules en altres llengües han de traduir-se a l’eslovè, ja sigui amb subtítols (la modalitat majoritària al cinema) o bé altres tipus de traducció sincronitzada, que, pel que fa al cinema, es tractaria sobretot del doblatge de pel·lícules per al públic infantil.

e) Estònia

La legislació vigent d’Estònia que fa referència als usos lingüístics en el sector audiovisual és la Llei sobre la llengua, de 21 de febrer de 1995, concretament en l’article 25 estableix el següent:

La traducció dels textos en llengües estrangeres de les obres audiovisuals, els programes de televisió i ràdio, i dels anuncis publicitaris.

---

²⁷ Traducció pròpia de l’anglès, a partir del text oficial publicat a l’Official Gazette of the Republic of Slovenia, n. 86/2004, pàg. 10.418.

*(1) Sobre la radiodifusió (incloent la retransmissió dels senyals de televisió i per cable) de les obres audiovisuals (incloent programes i anuncis), el text de la llengua estrangera ha d'anar acompanyat per una adequada traducció en estonià*²⁸

La llei, doncs, malgrat que no especifica la modalitat, estableix l'obligatorietat de difondre les pel·lícules en llengües estrangeres amb una traducció adequada a l'estonià. Estònia és tradicionalment un país de subtitulat, així que a la pràctica les pel·lícules que es poden veure al cinema són en versió original subtitulada a l'estonià.

f) Quebec (Canadà)

El francès és l'única llengua oficial del Quebec, amb una població d'uns 7,6 milions d'habitants. L'anglès, però, hi té una presència important en ésser llengua oficial (juntament amb el francès) al Canadà.

La llei sobre el cinema vigent va ser aprovada des de l'any 1983 i ha anat desenvolupant-se a partir de diversos reglaments. Les condicions respecte dels usos lingüístics per a l'exhibició de les pel·lícules es troben a l'article 83 (versió de la llei actualitzada l'1 de desembre del 2007):

La Régie ne délivre de visa, pour la présentation en public d'une version autre qu'en français d'un film, que selon les règles suivantes:
1. il peut être délivré au maximum, pour des copies de cette version, le même nombre de visas que le requérant en demande pour des copies d'une version doublée en français du film, à la condition que ces dernières soient rendues disponibles pour les exploitants de lieux de présentation de film en public en même temps que les premières;

---

²⁸ Traducció pròpia de l'anglès, a partir del text extret del web del Ministeri de Justícia de Letònia [www.legaltext.ee].

2. *un visa peut être délivré pour toute copie sous-titrée en français*²⁹
3. *un visa peut être délivré pour autant de copies qu'il en est demandé, à la condition que le requérant dépose à la Régie avec la demande un contrat assurant, dans un délai que celle-ci juge raisonnable, le doublage en français du film au Québec de même que la preuve de la remise des éléments requis pour l'exécution de ce contrat à la personne qui en est chargée;*

Per tant, segons aquesta llei, es poden atorgar llicències d'exhibició a les pel·lícules estrangeres en altres llengües si s'exhibeixen, com a mínim, el mateix nombre de còpies doblades en francès, i amb la condició que aquestes últimes estiguin disponibles per als exhibidors al mateix temps que les versions en altres llengües (majoritàriament en anglès). En el cas de les pel·lícules subtítolades, les llicències només es donaran quan els subtítols siguin en francès.

6.2 Altres reglaments lingüístics estatals

a) Suïssa

A Suïssa les llengües oficials de la Confederació són l'italià, el francès, l'alemany i el romanx (aquesta, amb una població d'uns 50.000 parlants). Respecte al cinema, hi ha una llei vigent que estableix criteris lingüístics al cinema respecte de les llengües oficials de la Confederació. La llei federal sobre la cultura i la producció cinematogràfica, de desembre de 2001, en l'article 19 sobre la diversitat lingüística estableix que:

- 1 *Les films soutenus par la Confédération doivent être disponibles dans plus d'une langue nationale.*

---

²⁹ Extret del web de la Régie du Cinéma Québec:
http://www.rcq.qc.ca/la_regie/loi.asp

2 Une entreprise ne peut distribuer un titre en première exploitation publique que si elle possède pour l'ensemble du territoire de la Suisse les droits pour toutes les versions linguistiques qui y sont exploitées.³⁰

Aquesta llei, doncs, estableix que les pel·lícules que reben les ajudes han de ser obligatòriament traduïdes com a mínim en dues llengües. Per tant, es tracta d'una iniciativa que inevitablement fomenta els usos plurilingües dins d'un mateix Estat per part de les empreses cinematogràfiques.

Així mateix, en el punt 2 de l'article la llei exigeix que abans d'exhibir la pel·lícula a Suïssa es posseeixin els drets per a totes les llengües amb les quals es projectarà la pel·lícula. I, per tant, amb aquesta mesura es procura que les diverses versions lingüístiques estiguin disponibles al mateix temps per als exhibidors.

“(a Suïssa) les pel·lícules que reben les ajudes han de ser obligatòriament traduïdes en com a mínim 2 llengües”

b) Finlàndia

A Finlàndia existeixen dues llengües nacionals oficials: el finès, amb 4.840.000 parlants, i el suec, amb una comunitat de només 295.000 parlants. La Fundació Finlandesa del Cinema és un organisme adscrit al Ministeri de Cultura del govern finès que s'encarrega del suport i desenvolupament de la producció, distribució i exhibició de les pel·lícules fineses. Com a criteris per a l'accés al fons d'ajudes destinat a la producció i distribució de pel·lícules hi ha els següents:

---

³⁰ Extret del web oficial de la Confederació Suïssa
[http://www.admin.ch/ch/f/rs/443_1/index.html]

Les autoritats competents han de vetllar perquè la pel·lícula sigui subtitulada en les llengües oficials de Finlàndia de manera apropiada per a la distribució de la pel·lícula. Quan la pel·lícula es distribueix amb més d'una còpia, es requereix que aquestes es facin sempre en finès i suec³¹.

Així doncs, tant el finès com el suec són llengües requerides en les obres cinematogràfiques que es presentin com a candidates a ser subvencionades per aquest organisme. A més, els criteris també estipulen mesures en cas de fer-se més d'una còpia, requerint que es facin sempre en totes dues llengües.

6.3 Ajudes al cinema del programa europeu Media Plus

El Programa MEDIA 2007 (2007-2013) és un programa europeu de suport a la indústria audiovisual. Entre els seus objectius hi ha preservar i desenvolupar la diversitat cultural i promoure el diàleg intercultural.

El programa dóna periòdicament un suport selectiu per al doblatge i subtitulat, que durant el període 2001-2004 va ser d'un total de 6,6 milions d'euros en projectes d'uns 21 estats diferents. Els projectes que van rebre més diners d'acord amb el país de distribució per al doblatge i subtitulat de pel·lícules entre el 2001-2004 varen ser per a la seva distribució a Itàlia (25% del total concedit), Alemanya (19%) i Espanya (16% del total).

Tanmateix, segons es comenta a les conclusions de l'estudi del 2007, aquest programa europeu ha anat diversificant progressivament les ajudes en països europeus on se subtitula, amb la voluntat de promoure la diversitat cultural i lingüística. Així es pretén donar resposta a la

---

³¹ Traducció pròpia extreta del web oficial de la Fundació Finlandesa del Cinema:
<http://www.ses.fi/en/>

problemàtica que suposa el cost de l'estructura del doblatge davant la diversitat cultural i lingüística, pel fet de posar en situació de desavantatge sistemàtic les pel·lícules amb un pressupost baix o mitjà adquirides per distribuïdors petits, obstaculitzant així la diversitat de les pel·lícules subministrades i consumides al mercat.

Segons l'estudi del 2007, tenint en compte totes les ajudes atorgades en 10 països, la contribució de les ajudes a l'Estat espanyol representa una pel·lícula de cada sis projectades en aquest territori. Tanmateix, no hi ha cap promoció específica per a la llengua catalana³², i és que mentre el català no sigui reconegut com a llengua oficial a Europa, aquest greuge comparatiu continuarà postergant-se.

En el cas de països en llengües comparables o amb menys població que el català, però, podem veure que el programa va donar suport a una de cada 5 pel·lícules per a ser doblades o subtitulades en les llengües pròpies de països. Es tracta de països com Suècia (que va rebre el 2,9% del pressupost total), Dinamarca (2,5%), Noruega (2,5%) o Islàndia (0,9%). A més, cal dir que ni Suècia ni Islàndia (ni tampoc Liechtenstein) són membres de la CE, però reben aquest suport econòmic i institucional a partir de convenis específics signats amb la UE.

“la contribució de les ajudes (del programa europeu Media) a l'Estat espanyol representa una pel·lícula de cada sis projectades en aquest territori”

---

³² Segons ha informat a la Plataforma per la Llengua la mateixa Oficina de Barcelona del Programa Media.

8. Conclusions

a) Quan a Catalunya emergia una indústria pionera del doblatge i els subtítols eren predominants al cinema, el règim franquista va irrompre les dinàmiques mercantils de l'àmbit cinematogràfic imposant el castellà com a única llengua al cinema, i el doblatge en castellà com a forma exclusiva d'exhibició de les pel·lícules estrangeres a tot l'Estat. També altres països europeus que havien estat sota règims predemocràtics com ara Itàlia, Alemanya, França i països o àrees lingüístiques sota la seva influència, mostren avui dia, en graus diferents, el manteniment de les pràctiques i hàbits culturals imposats per aquells governs. Es deu, doncs, sobretot a motius històrics el fet que a tot **l'Estat espanyol, i a Catalunya en particular, es mantingui un arrelament fort vers al doblatge monolingüe en castellà.**

b) Aquest fet explicaria, doncs, que el cinema sigui actualment el sector audiovisual on la llengua catalana té uns índex més baixos d'ús; l'any 2007, del total de projeccions als cinemes a Catalunya, **només un 3% de les sessions de cinema van ser en català.**

c) Si s'observen les pràctiques de països democràtics europeus amb llengües comparables a la catalana o bé plurilingües, es veu com en el cas català es produeix una situació clarament anormal. En tots els casos estudiats (16 països, 3 dels quals plurilingües), els agents encarregats de les traduccions (*majors*, agències de venda o distribuïdores locals) empren la llengua pròpia i oficial a l'hora de distribuir les pel·lícules no nacionals; fins i tot en el cas de llengües de minories lingüístiques com l'islandès (amb uns 270.000 espectadors potencials) o el suec a Finlàndia (uns 295.000 espectadors). Per tant, el tracte cap a la comunitat de parla catalana és únic a Europa, ja que **no passa en cap altra llengua europea comparable**

que no sigui la llengua del doblatge i/ o el subtítulat de l'oferta majoritària de les pel·lícules cinematogràfiques.

d) La indústria cinematogràfica també ofereix en països plurilingües (Bèlgica, Suïssa i Finlàndia), o països com Letònia, l'opció de pel·lícules amb doble subtitulació. En canvi a Catalunya les pel·lícules en versió subtitulada pràcticament només s'ofereixen en castellà; les de versió catalana no arriben a l'1% i, a més, fora del circuits comercials.

e) **A Letònia, Lituània, Estònia, Eslovènia, Eslovàquia, Quebec (Canadà), Suïssa i Finlàndia, s'han trobat normatives que obliguen les empreses cinematogràfiques a l'ús de les llengües pròpies per a les pel·lícules exhibides en el territori on són oficials.** Per exemple, a Letònia s'estableix l'obligació de la traducció en letó i, alhora, també es permet utilitzar el subtítulat bilingüe en altres llengües però indicant sempre una forma preferent pel letó.

f) Tot i aquestes normatives desenvolupades en el context europeu, **l'Estat espanyol no ha creat encara cap llei o mesura per restablir la situació de la llengua catalana en aquest sector després del període franquista.**

g) Malgrat que la llei estatal vigent (55/2007) estableixi un fons d'ajudes específiques per al foment de les pel·lícules en llengües oficials diferents del castellà, la inversió real feta a Catalunya estaria infravalorada respecte a la rendibilitat real del cinema en aquest territori.

h) L'Institut de la Cinematografia y de las Artes Audiovisuales (ICAA), l'agència estatal de suport i promoció del sector cinematogràfic a l'Estat espanyol, no estableix cap criteri lingüístic d'accés al fons d'ajudes per a la distribució de les pel·lícules comunitàries més enllà del subtítulat. **Davant la manca de polítiques de promoció del català en el cinema a l'Estat**

espanyol, trobem casos d'altres agències anàlogues en comunitats lingüístiques comparables com ara la Fundació Finlandesa del Cinema que estipula com a criteri per a les ajudes a les pel·lícules l'ús de les dues llengües oficials al país (finès i suec), malgrat que el suec sigui un mercat de menys de 300.000 espectadors.

i) El fet que el nombre d'espectadors de cinema en català depengui de l'oferta de sessions de cinema en català, i que no es trobi subjecte al descens general, mostra com **el mercat català és una oportunitat de negoci, tan rendible com ho són altres idiomes a Europa als quals les empreses doblen o subtitulen les pel·lícules.** Per això, encara és menys comprensible la desatenció per part de l'Estat espanyol davant d'aquesta situació anormal amb la que es troben els consumidors catalans, patint les inèrcies d'una indústria sostingudes des de la dictadura franquista.

j) Davant d'aquesta situació d'anormalitat, el govern català vol aprovar una nova llei de cinema amb la qual es garanteixi com a mínim la igualtat de condicions amb el cinema en versió doblada o subtitulada en castellà. El que sobta de la llei no és, però, que obligui les empreses a doblar o subtitular en català, perquè com s'ha vist a l'estudi ja existeixen lleis similars en comunitats lingüístiques comparables; el que seria destacable és que **la normativa s'ha desenvolupat 10 anys més tard del que era previst, tenint en compte el que estableix la Llei de política lingüística de 1998.**

9. Recomanacions

Als espectadors:

que prenguin consciència del fet que la manca de cinema en llengua catalana respon a les inèrcies originades per la dictadura franquista i no a les dinàmiques del mercat que són pròpies de països democràtics; i que per això cal exigir tant als poders públics com a les empreses de distribució i exhibició el restabliment de l'ús normal del català en aquest àmbit.

A les empreses del sector cinematogràfic (especialment les *majors* i els agents de venda de pel·lícules, les distribuïdores locals i les exhibidores):

que acabin amb el tracte desigual que rep l'audiència catalana respecte al d'altres comunitats lingüístiques comparables a Europa i al Quebec, garantint que la seva oferta cinematogràfica tingui la versió catalana en l'àmbit territorial on aquesta és llengua oficial i pròpia.

A l'Estat espanyol:

que acabi amb el tracte discriminatori dels ciutadans dels territoris de parla catalana, i segueixi el model dels països europeus amb llengües comparables o amb plurilingüisme oficial: garantint mitjançant mesures legals i de suport institucional el dret a l'accés al cinema en català, com a mínim en igualtat de condicions respecte al que s'ofereix en llengua castellana.

Al Govern de la Generalitat de Catalunya:

a) que tingui ferma per portar a terme la futura llei de cinema, desitjant que esdevingui una eina fonamental per posar fi a una inèrcia discriminatòria de difícil justificació en una societat democràtica.

b) que de forma immediata apliqui el desenvolupament reglamentari de la llei per tal d'assegurar que totes les sales d'exhibició a Catalunya i en els horaris de màxima audiència es garanteixi la versió catalana de les pel·lícules doblades o subtitulades que ofereixin les sales de cinema en aquest territori.

Al Govern d'Andorra:

que segueixi l'exemple de països que no pertanyen a la UE com ara Suïssa o Liechtenstein, i estableixi algun tipus de relació contractual o conveni per tal de desenvolupar el programa MEDIA a Andorra. D'aquesta manera, el català, com a llengua oficial i pròpia d'aquest país, es podria veure reforçat al mercat cinematogràfic a partir de les ajudes que ofereix aquest programa enfocades a la producció i a la distribució.

10. Bibliografia

. ALBERT BRANCHADELL I FERRAN REQUEJO (2009): "*Una lengua de cine*" a **La Vanguardia**, 26 de març 2009.

<http://www.lavanguardia.es>

. CATALUNYA. GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ (2009): ***Avantprojecte de Llei del cinema de Catalunya***

http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SID/Documents/Documents%20VJ/Arxiu%202009/Avantprojecte_llei_cinema.pdf

. CATALUNYA. GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ (2007): ***10 anys de cinema. Cinema a Catalunya i Europa. 1994-2004***

<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxiu%20GT/Cinema%20a%20Europa%201994-2004.pdf>

. FREDERIC CHAUME I ROSA AGOST (2001): ***La traducción en los medios audiovisuales***, a **Col·lecció Estudis sobre la Traducció**, núm. 7, Publicacions de la Universitat Jaume I.

. JORGE DÍAZ (2001): ***La traducción audiovisual. El subtitulado***. Ed. Almar, Salamanca.

. JOSEPHINE DRIES (1995): "***Breaking Eastern European Barriers***" a **Sequentia**, Dossier "*Linguistic Transfer*", Vol. II, n.4. Juny-Agost 1995. European Audiovisual Observatory.

- . LONE ANDERSEN (1995): "**A Topical Issue**" a **Sequentia**, Dossier "Linguistic Transfer", Vol. II, n.4. Juny-August 1995. European Audiovisual Observatory.

- . MARTÍ PETIT (2005): **La convenció sobre la diversitat cultural: una anàlisi** Consell de l'Audiovisual de Catalunya, <http://www.cac.cat/>

- . MAX WEBER. (1968): **Economy And Society**, ed. Roth, G. and Wittich, C., Bedminster Press, Nova York.

- . MIIKA BLINN (2008): "**Path Dependence of Dubbing in the German Film Market**" a **International conference: DIME - Creative Industries Observatory (CIO)**, Birkbeck (May 2008). <http://www.dime-eu.org/files/active/0/Blinn-AB.pdf>

- . PLATAFORMA PER LA LLENGUA (març 2009): "**El català i el cinema**" a **El català en el món socioeconòmic, 2009** <http://www.plataforma-llengua.cat>

- . J. ROMAGUERA, J.M. LÓPEZ i C. CÒDOL (2006) **Conclusions del treball sobre el cinema i la llengua catalana**, Plataforma per la Llengua, Barcelona.

- . ROMÁN GUBERN (2009): "**Guerra de llengües**" a **elPeriodico.cat**, 5 de març del 2009. <http://www.elperiodico.cat>

- . TONI LIMONGI (1999): "**Veus a l'ombra. El doblatge de cinema a Catalunya**", diari **Avui**, 8 d'agost de 1999, Barcelona.

- . UNIÓ EUROPEA. MEDIA PROGRAMME (2007): **Study on dubbing and subtitling needs and practices in the European Audiovisual Industry**, Media Consulting I Group-Peacefulfish, Paris.

<http://www.ec.europa.eu/media>

. UNIÓ EUROPEA. MEDIA PROGRAMME (2008): ***Study on the role of SMEs and European audiovisual works in the context of the fast changing and converging home entertainment sector (PayTV, Homevideo, Video on Demand, video games, internet, etc)***, Media Consulting Group-Peacefulfish, Paris. <http://www.ec.europa.eu/media>

. YVES GAMBIER (1995): ***"Forms of linguistic transfer"*** a **Sequentia**, Dossier *"Linguistic Transfer"*, Vol. II, n.4. Juny-August 1995. European Audiovisual Observatory.

Webs:

. **Cultural policies and trends in Europe (Consell d'Europa i Institut Europeu per a la Recerca Comparativa Cultural):**

<http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>

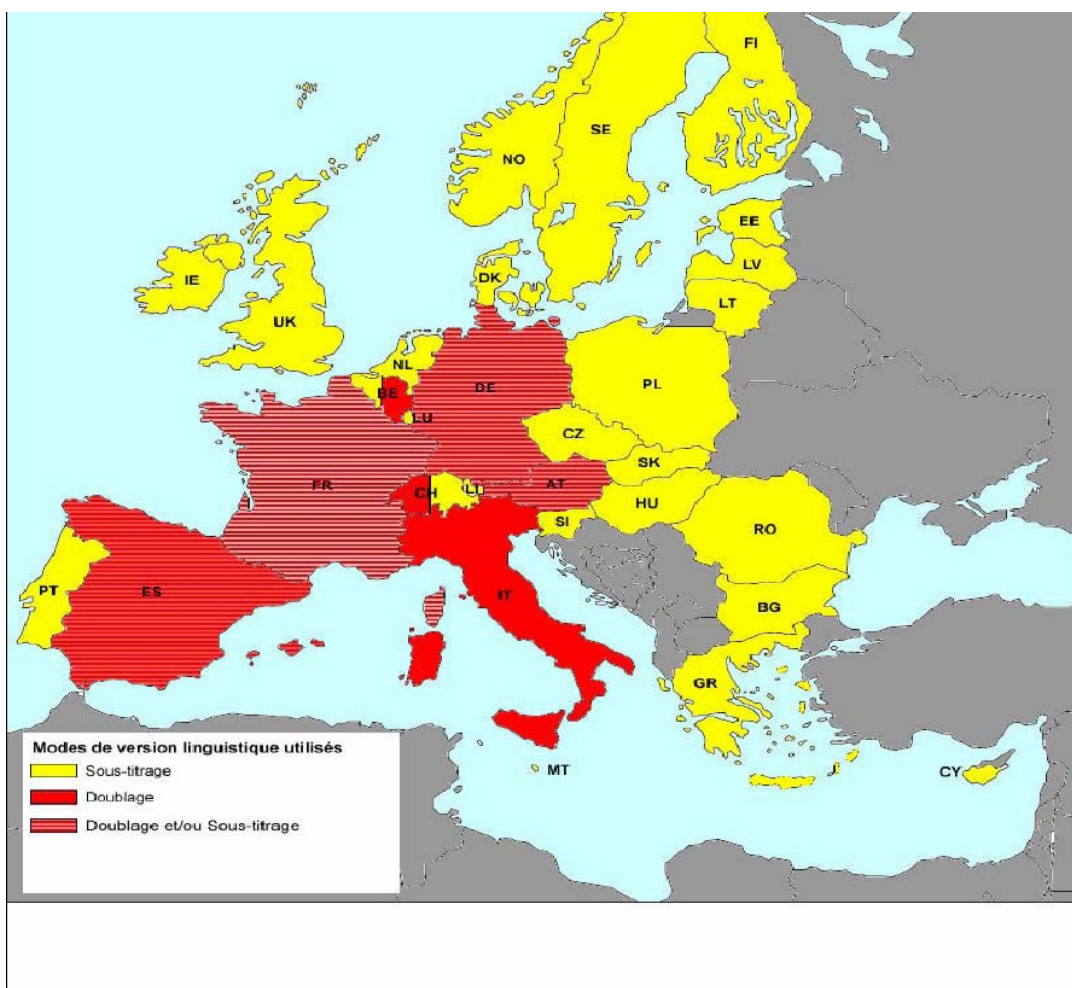
. **MERCATOR, linguistic rights and legislation (CIEMEN):**

<http://www.ciemer.org/mercator/index-gb.htm>

. **Trésor de la langue française au Québec (TLFQ), Universitat de Laval del Quebec:**

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl>

Annex 1: Mapa sobre les pràctiques de traducció lingüística de les obres cinematogràfiques a Europa

En el mapa superior s'observa la tendència europea cap al subtítol en països tradicionalment dobladors com ara Alemanya, França, Hongria o la República Txeca. Segons l'estudi de Media, a l'Estat espanyol s'ha detectat que hi ha més oferta de pel·lícules subtítolades en els darrers anys, però el canvi observat és encara poc significatiu. Així doncs, els estats espanyol i italià es mantindrien encara al marge d'aquest salt general del mercat europeu cap a la subtítolació de les pel·lícules.

Annex 2: Contribucions relacionades amb la competitivitat i el futur de la indústria cinematogràfica

La contribució tecnològica

Segons l'estudi del programa Media Plus (2007) el cinema digital comportarà noves oportunitats sobretot als distribuïdors i exhibidors tant pel que fa a les audiències com a la reducció dels costos. En el doblatge, la digitalització hauria de comportar una simplificació del procés de producció, reduint el temps de les sessions de gravació. Però on més es notarà és en la subtitulació, que majoritàriament es fa actualment a partir de la tècnica làser. Els distribuïdors estan d'acord que suposarà una reducció dels costos, més còpies disponibles i més flexibilitat a l'hora d'afegir diferents subtítols a cost pràcticament zero. Una pràctica que serà favorable sobretot per a les comunitats més petites i les minoritàries (especialment aquelles que viuen a les fronteres dels països amb menys reconeixement estatal). Els exhibidors també veuen favorable la flexibilitat en la programació ja que tindran les dues versions (doblada i subtitulada) de la mateixa pel·lícula. Aquesta flexibilitat serà superior si tenim en compte que podran disposar de versions subtitulades de la mateixa pel·lícula en una diversitat de llengües.

Tanmateix, el cinema digital requereix una inversió significativa en equipament per als petits exhibidors i, per tant, la seva implementació dependrà de cada país.

La formació de traductors especialitzats en audiovisuals

La formació també és un aspecte important quant al fet que condiona la qualitat de les traduccions i l'evolució del sector. En l'estudi de la Unió Europea del 2007 també s'esmenta que encara hi ha pocs cursos especialitzats per a traducció en el sector audiovisual i la necessitat de connectar de manera més eficient la formació i el món professional. De tota manera, cal dir que els autors de l'estudi valoren positivament certs cursos formatius que s'estan realitzant a Europa, entre els quals citen un d'organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona, a Bellaterra, del qual també se n'ha fet versions a Tarragona i altres ciutats de l'Estat. Cal afegir, també, que la futura Llei de cinema de la Generalitat té previst establir un *Fons per a la Formació* per potenciar el talent en aquest camp i donar més recursos als centres de formació.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA

Via Laietana, 48 A. Principal 2a

08003 Barcelona

Tel. 93 321 18 03

Fax 93 321 12 71

info@plataforma-llengua.cat

**P L A T A
F O R M A
P E R L A
L L E N G U A**